

Hur kommer det sig att *Förklädd gud* får plats i kyrkan?

Diktsviten *Förklädd gud* är hämtad ur Hjalmar Gullbergs diktsamling *Kärlek i det tjugonde seklet*, som utkom 1933. "Ej för de starka i världen, men de svaga (...) spelar en gud på flöjt. Det är en grekisk saga..." Så står det i prologen till dikten och det som följer sedan har den grekiska guden Apollon som huvudperson. Hur kan det då komma sig att *Förklädd gud* i Lars-Erik Larssons tonsättning från 1940 är ett av de mest framförda verken i svenska kyrkor? Det är inte något misstag. Borrar man i *Förklädd gud* och i Hjalmar Gullbergs diktning får man ledtrådar till hur det hänger ihop.

Hjalmar Gullberg var född 1898 i Malmö. 1927 var han färdig filosofie licentiat i Lund med grekiska, latin och litteraturhistoria i bagaget och samma år kom hans första diktsamling I en främmande stad. I dess allra första dikt Kallelse talar Gullberg om att "försvara det land som ingen har sett och ingen skall se." Mycket av hans diktning kan ses som ett försvar för det land där sanningen i saga och myt respekteras. Han plågas av en tidsanda som var rationalistisk och religionsfientlig och ur vilken växte den starkes rätt att förtrycka, tydligast i form av de totalitära ideologier som var i färd med att lägga världen under sig på 1930-talet och när *Förklädd gud* uppfördes första gången.

Ur kristendomens berättelser och ur den grekiska mytologin hämtar Gullberg sina motiv för att uttrycka den dolda verklighet som förtrampas omkring honom. Många av hans dikter byggs kring bibelns berättelser: Mest känd är *Den heliga natten* ur *Andliga övningar* (1932), men det finns också dikter som *Huvudskalleplats* (1937), *Paradismyt* (1952). Med översättningen av *Romanos Julhymn* har Gullberg gett svensk språkdräkt åt en av de viktigaste hymnerna ur ortodox tradition.

Men Gullberg upplever alltså hur bibelns värld och mytens syn på verkligheten är hotade och grundläggande för hans diktning är att detta är en kamp som också pågår i honom själv. De gamla berättelserna går inte att lita på, håller inte inför samtidens förändringar och frågor. I *Åt halvgudarna ur Gudasaga* i samlingen *Dödsmask och lustgård* (1952) beskrivs hur de gamla höggudarna, såväl kristendomens som den grekiska mytologins, har dragit sig tillbaka inför människornas oförståelse. Denna upplevelse kan också ha påverkats av Gullbergs egen bakgrund och upplevelsen av brist på trygghet i hans uppväxt. Bara i en annan sorts uppenbarelse kan man möta det gudomliga, i dikten genom halvgudarna "som återstår att dyrka efter gudarnas frånfalle, som inte är en död i vanlig bemärkelse men som vi härnere inte kan uppfatta annat än som en död."

Det är också den övertygelse som kommer till uttryck i *Förklädd gud*. Apollon är förklädd och de flesta förstår inte vem det är de har att göra med när de möter honom. Och när man stannar inför diktens olika delar ser man något mer: trots Gullbergs val av Apollon som huvudperson och hans angivande av att "det är en grekisk saga", så bär denna förklädda gudom många drag som för tankarna till Kristus. Insatt i sammanhanget av Gullbergs diktning är det uppenbart att det inte är någon tillfällighet. Temat med den frånvarande, fördolda och aningsvis uppenbarade guden är ett grunddrag i Gullbergs kamp för att på ett sätt som är trovärdigt för diktaren själv, försvara det som en materialistisk och brutal verklighet vill utrota och förneka. Apollon bor i ett stall, sitter längst ner vid bordet - kanske just vid ditt, fast din blick är slö. I kristen tro uppenbarar Gud sig genom Kristus, men evangeliets berättelser blir också till skildringen av en förklädd gud – annorlunda än vad vi väntat och önskat, någon vi går förbi eller väljer bort. Men den ende med en hand att lägga i vår.

Genom Lars-Erik Larssons tonsättning kom *Förklädd gud* att i ett svenskt sammanhang bli något som har jämförts med vad Händels Messias är i England eller Bachs Johannespassion i Tyskland. Kanske är det för att Gullberg i den så tydligt ger uttryck för det han höll för viktigast och mest hotat: tron på en verklighet större än egennytta och övermaktens, mytens och sagans värld, inkarnationens växelspel av fördöljande och uppenbarelse. En vän, fri från beräkning.

Lars Åstrand, kaplan i Uppsala domkyrka